

BES ja teised Vene impeeriumi regionaalsed kodifikatsioonid

Mag. iur. Toomas Anepaio

Tartu Ülikooli õiguse ajaloo lektor

Vene impeeriumi õigusajaloo üheks iseloomulikuks jooneks on õiguslik pluralism, mille üheks väljenduseks oli ka pluralism seadusandluses. Üleriigilise ja regionaalse(te) seadusandlus(t)e eristamine oli ette nähtud juba Vene impeeriumi Seaduste Kogu (Svod Zakonov) loomist sätestavas õigusaktis ning see kajastus alates Seaduste Kogu loomisest ka impeeriumi alusseadustes. Impeeriumi seadusandluse korrastamine 19. sajandil sisaldas dihhotoomiat üleriigilise ja regionaalse(te) seadusandlus(t)e vahel. Impeeriumi seadusandluse kodifitseerimine oli ühelt poolt õiguse unifikatsioon vahend impeeriumis, kuid teiselt poolt oli ta õigusliku partikularismi kinnistamise vahend.

Regionaalse seadusandluse roll ja tähtsus Vene impeeriumis on seni erinevatel põhjustel alahinnatud. Minu hinnangul on alahindamine olulisel määral tingitud vene õigusajaloo-kirjutuse traditsioonilisest orienteeritusest tsentralismile, millega on kaasnenud sihikindel sotsiaalne tellimus, (õigusajaloo)teaduse instrumentaliseeritus ja ideologiseeritus. Samas on jäänud tahaplaanile asjaolu, et näiteks 20. sajandi algul elas impeeriumi 178,4 miljoni elanikkonnast 105,4 miljonit (59,1%) erinevates rahvuspiirkondades, millel sageli oli oma seadusandlus, eriti eraõiguse valdkonnas. Regionaalse seadusandluse osakaalu määratlemisel tuleb silmas pidada asjaolu, et tihtipeale olid need regioonid võrreldes sise-Venemaa piirkondadega küllaltki kõrgel õiguskultuurilisel tasemel. Loomulikult on regionaalse seadusandluse osakaal erinevates õigusvaldkondades erinev ning see osakaal ajas oli pidevas muutumises.

Regionaalne seadusandlus ei olnud vaid õiguse korrastamise vahend ja tulemus, vaid ta oli ka keskvoimu üks olulisi instrumente impeeriumi välis- ja sisepoliitikas. Regionaalse seadusandlus oli üks keskvoimu vahend tagamaks ühe või teise regionaalse eliidi poolehoidu ja legitimeerida impeeriumi võimu ühes või teises (taas)vallutatud piirkonnas. Legitimeerimispüüdlustes sisaldas sageli ka ideoloogiline faktor. Seega tagati impeeriumi (ääre)regioonides sisepoliitiline stabiilsus, mis omakorda tugevdas impeeriumi geopoliitilist situatsiooni suhetes naaberriikidega. Samas peegeldas regionaalse seadusandluse olemasolu keskvoimu suhtelist nõrkust.

Regioonide seadusandluse kujunemiskäik on piirkonniti loomulikult eripärane, kuid nende teke ja püsijäämine on toimunud kolmnurgas keskvoim ja selle poliitiline tahe, regiooni poliitiline eliit ja selle poliitiline tahe ning juristkond ja selle professionaalne tase. Nende tegurite omavaheline vahekord oli ajas dünaamiline, mis mõjutas ka kodifitseerimisprotsessi tulemuslikkust nii poliitilisel kui ka sisulisel tasandil. Olles osa impeeriumi seadusandlusest, esindasid erinevate regioonide kodifikatsioonid sageli erinevaid õigustraditsioone (saksa, prantsuse, skandinaavia), mille suhted vene õigustraditsiooniga olid omakorda ambivalentset.

Regionaalsete kodifikatsioonide käekäik iseseisvate riikide seadusandlusena pärast Vene impeeriumi osalist lagunemist I maailmasõja ja revolutsiooni tulemusena.